

Impact energieprijzen industrie/bedrijven

Delft, 28 oktober 2022

Aan: Tweede Kamer, Vaste commissie voor Economische Zaken en Klimaat
Betreft: Rondetafelgesprek d.d. 3 november 2022
Van: Bettina Kampman, CE Delft

In deze notitie beschrijven wij de belangrijkste punten die CE Delft graag aan de Commissie mee wil geven, met daarbij ook een aantal beleidsconclusies die wij trekken uit ons onderzoek van de afgelopen jaren. Tijdens het gesprek d.d. 3 november licht ik deze punten graag nader toe.

Het zal duidelijk zijn dat de hoge energieprijzen van de afgelopen maanden en het vooruitzicht dat de prijzen nog langere tijd hoog blijven, een grote impact hebben op de industrie en bedrijven. Op de korte termijn kan de impact op de sector worden verminderd door snel en gericht overheidsingrijpen, en daar wordt ook aan gewerkt. We zien echter ook dat er veel winst behaald kan worden als het beleid ook in deze hectische tijden gericht blijft op de duurzaamheidsdoelstellingen voor de lange termijn. Het is weinig effectief om nu industriebeleid te voeren dat niet in lijn ligt met de transitie naar een klimaatneutrale en circulaire industrie.

Hoge energieprijzen als basis voor verdere verduurzaming

De huidige situatie is een ongekende kans om de transitie naar een duurzame en toekomstbestendige industrie te versnellen. Die verduurzamingslag zal toch moeten worden gemaakt in de komende decennia: op Europees niveau is afgesproken dat de industrie in 2050 klimaatneutraal en circulair moet zijn. Hoge energieprijzen helpen daarbij. De prijs van energie in een klimaatneutrale economie zal ook hoger zijn dan in de periode tot 2022. Bovendien zullen CO₂-vrije gassen structureel duurder zijn dan elektriciteit omdat ze grotendeels gemaakt zullen worden uit elektriciteit.

Lage energiekosten in Nederland hebben geleid tot de ontwikkeling van de clusters met energie-intensieve bedrijven, met zowel mondiaal als ook binnen de EU een sterke concurrentiepositie. Door de inval van Rusland in Oekraïne zijn we in een situatie beland waarin de energieprijzen veel hoger zijn dan we ons de afgelopen jaren voor konden stellen. Maar de gevolgen hiervan op de industrie en andere sectoren zijn al wel onderzocht: er zijn al veel scenario's ontwikkeld voor een duurzame en klimaatneutrale toekomst, die ook uitgaan van afnemend fossiele-energiegebruik en stijgende energieprijzen. Dit is vanwege CO₂-reductiedoelen en klimaatbeleid en niet door een oorlog, maar de inzichten die deze scenario's opleveren zijn desondanks relevant voor de huidige situatie.

We maken nu in wezen een sprong in de toekomst van de scenario's voor een klimaatneutrale industrie. Deze sprong betekent dat de processen, de energievoorziening en energie-infrastructuur nog niet gereed zijn voor een industrie die veel minder fossiele energie verbruikt, dus helemaal hetzelfde is het niet. Maar de ontwikkelingen op dit moment zijn wel vergelijkbaar met de veranderingen die we in die scenario's zien: de hoge prijzen zorgen voor een vermindering van de vraag naar fossiele energie door energiebesparing en vraaguitval (productie van energie-intensieve producten is niet meer rendabel) en hernieuwbare energie wordt steeds concurrerender ten opzichte van fossiel.

De sector zal veranderen

Veel bedrijven hebben tot nu toe vooral kortetermijnmaatregelen getroffen, zoals verminderen van productie of afschakelen van onrendabele (delen van) productie. Tegelijkertijd wordt er door het bedrijfsleven en de politiek hard gewerkt aan het betaalbaar houden van de energie, zoals het vullen van de gasvoorraden, de ambities uit RePowerEU en de EU-discussies over afspraken omtrent de maximum gasprijs en het gezamenlijk inkopen van gas.

Het is nu nodig om beleid te voeren dat zich richt op versnelling van de transitie. Daarbij is het goed om te beseffen dat goedkope energie niet de enige reden is dat industrie zich hier vestigt. Ook de gunstige locatie, de havens en logistiek, een goed opgeleide bevolking, enz., hebben een belangrijke rol gespeeld in de groei en ontwikkeling van de sector, en zullen dat blijven doen. De tijd van goedkope energie is waarschijnlijk voorbij, maar deze laatste pluspunten blijven.

Effectief industriebeleid richt zich ook op de langetermijndoelen

Overheidssturing en beleid zijn nu nodig om deze ontwikkelingen in goede banen te leiden. We zien daarbij drie belangrijke aandachtspunten:

1. Er ontbreekt nog een heldere visie op de industrie in Nederland over 20-30 jaar, en welke stappen er nodig zijn om daar te komen. Met als belangrijke uitgangspunten:
 - de te verwachten mondiale ontwikkelingen op gebied van energieproductie en -prijzen;
 - strategische overwegingen over al dan niet gewenste geopolitieke afhankelijkheid van bepaalde grondstoffen en producten;
 - de duurzaamheidsdoelen (klimaat, stikstof, circulariteit, enz.).Dit zal bezien moeten worden vanuit Europees perspectief: welke producten/halffabricaten wil de EU zelf produceren?
Een dergelijke visie zou ook nu al de basis moeten zijn van het industriebeleid: 20-30 jaar is zeker nodig voor ingrijpende veranderingen in deze sector, en voor de uitrol van de benodigde infrastructuur en hernieuwbare energie.
2. Dit is een goed moment voor verdere versnelling van het klimaat- en energiebeleid dat al is ingezet, gericht op de langetermijnverduurzaming. Met een stijgende CO₂-prijs als basis (ETS en minimum CO₂-prijs), aangevuld met normen en regulering, en CBAM¹ om de mondiale concurrentiepositie van de industrie te beschermen, zodat de hogere energiekosten kunnen worden doorberekend aan de klanten. Ga hierbij uit van concurrentie op Europese schaal, het nationaal beschermen van industriële bedrijven is niet vol te houden.
3. Tot slot aanvullende stappen:
 - a subsidies om innovaties te bevorderen;
 - b sterk inzetten op uitbreiding van de netcapaciteit, zodat bedrijven kunnen verduurzamen door te elektrificeren.

Op deze manier kunnen de overheid en de sector zorgen voor structurele verduurzaming, en daarmee de afhankelijkheid van de Nederlandse economie van fossiele brandstoffen verminderen en de duurzaamheidsdoelen halen. De klimaatscenario's laten zien dat de industrie onder deze omstandigheden ingrijpend transformeert, maar de bedrijvigheid zal niet verdwijnen, zolang de overheid dit goed faciliteert en de juiste randvoorwaarden stelt.

¹ Carbon Border Adjustment Mechanism.